

Суб'єкт права на подання конституційної скарги:
Гусакова Ірина Станіславівна

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА

щодо відповідності (конституційності) положень ст.26 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року N 3668-VI, п. 7.2 розділу XV Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», стосовно звуження гарантій захисту змісту та обсягу існуючих до 1 жовтня 2011 року прав і свобод громадян України положенням ст.ст.8,21,22, 24, 46 Конституції України

09 липня 2003 року був прийнятий ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV, яким викладено в новій редакції всі положення Закону СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР» від 15.05.1990 № 1480-I.

Законом № 1058-IV було закріплено визначене Конституцією України та гарантоване державою право на соціальний захист жінок при досягненні 55-ти річного віку та за наявності не менше 20 років страхового стажу.

Однак, 01 жовтня 2011 року набрав чинності Закон України від 08 липня 2011 року №3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», положеннями якого було внесено зміни, зокрема, статтю 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» викладено в новій редакції, згідно якої встановлений єдиний для чоловіків і жінок вік виходу на пенсію - 60 років.

При цьому, п. 7.2 розділу XV Прикінцевих положень Закону № 1058-IV передбачав, що у період до 1 січня 2015 року право дострокового виходу на пенсію за віком мають жінки, яким виповнилося 55 років, за наявності страхового стажу не менше 30 років та за умови звільнення з роботи. У цьому випадку розмір їх пенсії, обчислений відповідно до статті 27 та з урахуванням статті 28 цього Закону, зменшується на 0,5 відсотка за кожний повний чи неповний місяць дострокового виходу на пенсію.

За таких обставин виникла парадоксальна ситуація, коли в двох жінок, які народилися в один день і мають понад 30 років страхового стажу, право виходу на пенсію у віці 55 років змогли (або мала можливість) реалізувати тільки та жінка, котра звільнилася з роботи до 31 грудня 2014 року. Якщо ж одна з цих жінок звільниться після цієї дати, то вона втрачає право на дострокову пенсію.

З чого відповідно слідує, що зазначеними законодавчими змінами не тільки звужено зміст та обсяг наявних прав громадян України, але й суттєво порушено встановлені Конституцією та законами України гарантії, пов'язані з виконанням умов набуття такого права.

А тому, з метою забезпечення конституційного порядку у сфері функціонування системи соціального захисту населення, спрямованого на забезпечення рівня життя людей похилого віку та інших категорій громадян, які втратили працездатність, адекватного їх життєвим потребам, створення дієвих механізмів захисту прав та інтересів таких громадян; забезпечення стабільного функціонування та прозорості пенсійної системи, а також реалізуючи повноваження, надане ст. 151-1 Конституції України, статтями 39, 40, 71 та 82 Закону України "Про Конституційний Суд України", вважаю, що положення ст.26 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року N 3668-VI, п. 7.2 розділу XV Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» мають бути перевірені на предмет їх відповідності положенням ст. 8, 21, 22, 46 Конституції України.

Це обґрунтовується нижченаведеним.

Правове обґрунтування невідповідності положень ст.26 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року N 3668-VI, п. 7.2 розділу XV Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» положенням ст. 8, 21, 22, 24, 46 Конституції України.

1. Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається й діє принцип верховенства права. Складовою верховенства права є принцип правової визначеності, основу якого утворює ідея передбачуваності очікування суб'єктом відносин визначених правових наслідків (правового результату) своєї поведінки, яка відповідає наявним у суспільстві нормативним приписам. Конституційний Суд України у своїх рішеннях неодноразово наголошував на тому, що принцип правової визначеності вимагає ясності й однозначності правової норми та забезпечення того, щоб ситуації й правовідносини залишалися передбачуваними (правові позиції Конституційного Суду України в рішеннях від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010, від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010, від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011).

Стабільність правового регулювання проявляється в неприпустимості внесення довільних змін до наявної системи норм і є віддзеркаленням підтримання довіри громадян до законів та дій держави.

Збереження розумної стабільності означає, серед іншого, обов'язок законодавця враховувати при зміні умов набуття права на отримання соціальних благ законні очікування, пов'язані з виконанням (повністю або частково) умов набуття такого права. Рівність усіх перед законом, що впливає із статті 21 Конституції України, впливає на регулювання всіх суспільних відносин. Дотримання цього принципу означає, зокрема, й безпідставну заборону без розумного виправдання запроваджувати різницю в правах осіб, які належать до однієї й тієї самої категорії (заборону відмінного поводження з особами, які знаходяться в однакових чи споріднених ситуаціях).

Крім того, у Конституції України чітко зазначено, що Україну проголошено демократичною, соціальною, правовою державою (стаття 1), визнано, що найвищою соціальною цінністю в Україні є людина. Її права і свободи та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а їх утвердження і забезпечення є головним обов'язком держави (стаття 3), права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (стаття 21), їх зміст і обсяг при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не може бути звужений (стаття 22).

Згідно ст. 46 Конституції України, громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Конституційний Суд України неодноразово (зокрема, рішення від 11.10.2005р. № 8-рп/2005, від 09.07.2007р. № 6-рп/2007, від 22.05.2008р. № 10-рп/2008, від 27.11.2008р. № 26-рп/2008) розглядав проблему, пов'язану з реалізацією права на соціальний захист, неприпустимістю обмеження конституційного права громадян на достатній життєвий рівень, і сформулював правову позицію, згідно з якою Конституція та закони України відокремлюють певні категорії громадян України, що потребують додаткових гарантій соціального захисту з боку держави. У рішеннях Конституційного Суду України зазначалося, що пільги, компенсації, гарантії є видом соціальної допомоги і необхідно складовою конституційного права на достатній життєвий рівень, тому звуження змісту та обсягу цього права шляхом прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів за статтею 22 Конституції України не допускається.

Крім того, конституційне право на соціальний захист відповідно до статті 64 Основного Закону України може бути обмежене тільки в умовах воєнного або надзвичайного стану (пункт 31 частини першої статті 85, пункт 19 частини першої статті 92, пункти 20, 21 частини першої статті 106 Конституції України) і обов'язково із зазначенням строку дії обмежень, а не в порядку бюджетної реформи.

Проте, на час прийняття зазначених вище положень Закону воєнний або надзвичайний стан в країні не вводився, а тому об'єктивних підстав для введення окремих обмежень прав і свобод не було і немає.

Водночас згідно із ухваленням Закону 3668, відбулись наступні зміни.

Так, статтю 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" викладено в новій редакції, згідно з якою особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення 60 років.

Підвищення пенсійного віку для жінок згідно зазначених норм здійснюється поступово за такою схемою:

до досягнення 60 – ти річного віку, право на пенсію за віком мають жінки 1961 р. народження і старші після досягнення ними такого віку:

- 55 років -- які народилися до 30 вересня 1956 р. включно;
- 55 років 6 місяців -- які народилися з 1 жовтня 1956 до 31 березня 1957 р.;
- 56 років -- які народилися з 1 квітня до 30 вересня 1957 р.;
- 56 років 6 місяців -- які народилися з 1 жовтня 1957 до 31 березня 1958 р.;
- 57 років -- які народилися з 1 квітня до 30 вересня 1958 р.;
- 57 років 6 місяців -- які народилися з 1 жовтня 1958 до 31 березня 1959 р.;
- 58 років -- які народилися з 1 квітня до 30 вересня 1959 р.;
- 58 років 6 місяців -- які народилися з 1 жовтня 1959 до 31 березня 1960 р.;
- 59 років -- які народилися з 1 квітня до 30 вересня 1960 р.;
- 59 років 6 місяців -- які народилися з 1 жовтня 1960 до 31 березня 1961 р.;
- 60 років -- які народилися з 1 квітня до 31 грудня 1961 р.;

2) передбачено компенсатор більш пізнього виходу на пенсію.

3) у період до 1 січня 2015 р. збережено вік виходу на пенсію жінок після досягнення 55 років.

Я. Гусакова Ірина Станіславівна 08.01.1960 року народження, завчасно та у межах п. 1.6. «Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"», затвердженого Постановою правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 № 22-1, що передбачає: «Звернення за призначенням пенсії може здійснюватися в будь-який час після виникнення права на пенсію або не раніше ніж за місяць до досягнення пенсійного віку», 29.12.2014 року вперше звернулась до об'єднаного управління пенсійного фонду України в області (надалі іменується як Відповідач) за призначенням пенсії за віком, на підставі п. 7-2 розділу XV Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Однак, всупереч зазначеному, Пенсійний фонд не взяв до уваги вищезазначений порядок, натомість надав рішення про відмову у призначенні пенсії за віком відповідно до статті 26 ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» у зв'язку з відсутністю необхідного віку 58 років 6 місяців та із зазначенням того, що оскільки я звернулась до управління із заявою про призначення пенсії 08.04.2016 року, тобто після того, як призначення відповідної пенсії в 2015 року вже не було передбачено законодавством, що змінилося з 01.01.2015 року.

З даним висновком погодився і апеляційний адміністративний суд (рішення якого є остаточним та не підлягає подальшому оскарженню, так як розгляд справи проведений в письмовому провадженні), зазначивши при цьому у тексті ухвали від 28.09.2016 р. по справі № 372/1946/16-а наступне:

« Як вбачається з матеріалів справи, позивач народилася 08 січня 1960 року, отже згідно зазначеної статті позивач набуде право на пенсію за віком у 58 років 6 місяців. Отже, доводи апелянта що оскільки вона звернулася до управління до 01.01.2015 року, посилаючись на п. 7-2 Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», вона має право на достроковий вихід на пенсію, не заслуговують на увагу, оскільки їй до 01.01.2015 року ще не виповнилося 55 років.»

За таких обставин при підготовці та прийнятті Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» не було взято до уваги, що особи перед пенсійного віку, інші особи, старші 50 років, які мали страховий стаж, необхідний для призначення пенсій відповідно до законодавства, що діяло до 1 жовтня 2011 року (25 років для чоловіків та 20 років для жін. ок), серед числа яких і я - фактично позбавлені права на призначення пенсії за віком у повному розмірі у зв'язку з тим, що запровадження нового правового регулювання пенсійного забезпечення у Законі №3668-VI та п. 7.2 розділу XV Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» порушило приписи ст.ст. 22, 24 Конституції України, оскільки поставило у нерівні умови пенсіонерів залежно від часу виходу на пенсію та звузило обсяг прав та свобод.

Звуження обсягу прав та свобод у ст.26 можна охарактеризувати як посилення вимог до майбутніх пенсіонерів в частині збільшення вимог щодо віку та стажу для призначення пенсії за

вистугу років, що є порушенням ст.22 Конституції України, і як наслідок – порушенням прав громадян, які пропрацювали більшу частину свого життя.

Тобто я, як громадянка України, яка очікувала виходу на пенсію з досягненням 55-ти річного віку та при наявності більше 30 років загального стажу роботи, втратила право виходу на пенсію в очікуваний мною час, оскільки вимоги до наявності віку законодавцем були посилені.

Крім того, відбулось порушення моїх особисто прав щодо рівності перед законом в порівнянні з громадянами, котрим 55 років виповнилось до 2015 року, та які мали об'єктивну можливість реалізувати своє право на призначення дострокової пенсії.

Мені ж тепер, з урахуванням того, що 55 років виповнилось 08.01.2016 року, тобто після 01.01.2015 року та при наявності 39 років 10 місяців 15 днів загального трудового стажу, треба буде чекати ще 3,5 років до сповнення «нового» пенсійного віку, аби мати змогу піти на пенсію.

А тому, очевидним є порушення статті 24 Конституції України, оскільки громадяни поставлені у різні умови залежно від певної дати.

Таким чином, застосування положень ст.26 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року N 3668-VI, п. 7.2 розділу XV Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», зокрема, має наслідком утрату мною однієї з основних складових гарантій держави, а саме права на соціальний захист у старості узв'язку з тим, що я не знала і не могла знати протягом свого працездатного життя про зміну умов пенсійного забезпечення.

Зазначене також призводить до порушення принципу правової визначеності як складової верховенства права, передбаченого статтею 8, принципу рівності, який має універсальний характер і гарантований статтею 21 Основного Закону України.

А тому, підставі викладеного, керуючись статтями 151-¹ і 152 Конституції України, статтями 13, 39 і 40 Закону України "Про Конституційний Суд України", прошу:

1. Відкрити конституційне провадження за цією конституційною скаргою;
2. Перевірити на предмет відповідності вимогам частини першої статті 8, статтей 21,22, 24, 46 Конституції України положення ст.26 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року N 3668-VI, п. 7.2 розділу XV Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та визнати ці положення такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними);
3. Визнати провадження за цією конституційною скаргою невідкладним і розглянути його в межах місячного строку, визначеного в частині другій статті 57 Закону України "Про Конституційний Суд України".

Конституційна скарга та додатки подаються в 3-х примірниках.

Додатки:

1. Витяг з Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року N 3668-VI;
2. Витяг з Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 року № 1058-IV;
3. Рішення Конституційного суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005;
4. Рішення Конституційного суду України від 9 липня 2007 року № 6-рп/2007;
5. Копія належним чином завіреної постанови районного суду області від 10.08.2016 р. по справі №
6. Копія належним чином завіреної ухвали апеляційного адміністративного суду від 28.09.2016 р. по справі №

«16» 10 2016 р.

/Гусакова І.С.